

ВИДИ ТВОРІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

АНІКІНА Галина Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

**УДК 347.78.01
DOI 10.32782/LAW.UA.2021.1.30**

Досліджено класифікації творів як об'єктів авторського права. З'ясовано що за ступенем за ступенем самостійності твору, вони поділяються на оригінальні і похідні. Оригінальним є твір який є унікальним і абсолютно несхожий з усіма іншими. Похідним вважається твір, який є творчою переробкою іншого, вже існуючого твору без завдання шкоди його охороні. Авторське право на такий твір виникає лише за умови дотримання прав автора оригінального твору. Розглянуто співвідношення понять «складений» та «складний» твір. З'ясовано, що ці категорії не тотожні. Складені твори є об'єктами авторського права за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини. На відміну від складених, складні твори складаються з різномірних об'єктів права інтелектуальної власності, як правило без будь-якого зі своїх елементів втрачають цілісність та призначення. Службовим є твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків, відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем. Закон надає перевагу договірному регулюванню правовідносин відносин між роботодавцем і автором, і лише у тому випадку, коли з певних причин зазначені суб'єкти не уклали договір, регулювання майнових прав здійснюється законом. Під поняттям «гетеронімних творів» розуміють твори які публікуються під іменем особи яка не є їх справжнім автором. Створення гетеронім-

них творів залишається неврегульованим в сучасному законодавстві і потребує правової регламентації.

Ключові слова: інтелектуальна власність, твір, автор твору, об'єкти авторського права, правова охорона, оригінальні твори, похідні твори, складений твір, складний твір, службовий твір, гетеронімний твір, порушення прав автора.

У міжнародних нормативно-правових актах (ст. 2 Конвенції про створення ВОІВ [1], ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [2]) та національному законодавстві (с. 433 Ц К України [3], ст. 8 З У «Про авторське право і суміжні права» [4]), визначено перелік творів, які охороняються авторським правом, зазначений який є невичерпним. Стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства сприяє виникненню нових об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й видів творів. На сьогодні є необхідність дослідження кожного з видів творів та особливостей їх правового режиму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Окремі питання щодо класифікації творів як об'єктів авторського права розглядали: В. І. Борисова, С. Б. Булеца, І. І. Дахно, В. А. Дозорцев, О. В. Жилінкова, О. В. Кохановська, О. О. Кулініч, О. П. Орлюк, А. С. Штефан, Г. О. Ульянова, С. А. Сударіков, О. А. Підпригора, О. І. Харитоно-

ва, О. І. Чепис, Р. Б. Шишка, А. С. Штефан, О. С. Яворська, І. Є. Якубівський.

Метою статті є дослідження класифікацій творів як об'єктів авторського права за різними критеріями, з'ясування особливостей їх правового режиму.

Виклад основного матеріалу

Одним з критеріїв класифікації творів є ступінь самостійності твору, відповідно до якого їх поділяються на оригінальні і похідні [5, с. 28].

У країнах континентальної системи права, до яких належать Україна, загальноприйнятим є розуміння оригінального твору як «власного інтелектуального творіння автора» [6, с. 42]. На думку О. В. Розгон оригінальність твору – це ознака, завдяки якій можна відмежувати один твір від іншого, твори одного виду творчої діяльності, а також розрізняти між собою твори науки, літератури і мистецтва [7, с. 73]. Оригінальність твору отожднюють з поняттям його новизни. Новим прийнято вважає твір створений особистістю самостійно, у нетрадиційний чи несподіваний несподіваний спосіб невідомим раніше суб'єкту творчості, який є відображенням творчого ставлення до справи. У процесі чого відбувається розвиток і збагачення здібностей особистості [8, с. 130]. Новизна твору може виражатися в новому змісті, новій формі, новій ідеї, новій науковій концепції, тощо [9, с. 441].

Дещо по-іншому розуміє оригінальність як ознаку твору А. С. Штефан, вважаючи, що вона зовсім не означає створення твору на основі унікальної, раніше не існуючої ідеї. Оригінальністю є створення твору «не на порожньому місці» (*ex nihilo*), оригінальність твору не обов'язково повинна бути абсолютною [10, с. 12]. Авторка стверджує, що оригінальність твору означає не унікальність та абсолютну несхожість з усіма іншими творами, а автентичність, самобутність, коли твір не відтворює повністю чи частково інші твори, а є результатом самостійної творчої праці його автора. На думку А. С. Штефан, відсутністю творчої праці при створенні об'єкта авторського права може вважатися лише випадок, коли твір складається з уривків інших творів і не містить жодного

особистого внеску особи, яка створила цей об'єкт [13]. Такої ж погляду дотримується Л. Р. Майданик, на її думку твір вважається оригінальним за умови наявності в ньому особистого інтелектуального (творчого) внеску автора – фізичної особи в обсязі, достатньому для виникнення охоронюваного законом самостійного об'єкта інтелектуальної власності, презумпція правомірності якого не заперечена судом у встановленому законом порядку [6, с. 32-33].

Похідним вважається твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (ст. 1 З У «Про авторське право і суміжні права») [4]. В літературі зазвичай до похідних творів відносять: сценічні обробки творів, аранжування чи оркестровки музичного твору, переклади – за умови, що вони створені без порушення авторського права осіб, чий твір були використані для творчої переробки; різноманітні збірники (творів, обробок фольклору, звичайних даних, енциклопедії, словники, антології, газети, журнали та інші періодичні видання) [11, с. 28].

Авторське право на такий твір виникає лише за умови умові дотримання прав автора оригінального твору. З цього приводу слушно звертає зауважує Г. О. Ульянова: «набуття прав на похідний твір, як новий самостійний об'єкт авторського права, не звільняє його автора від обов'язку зазначити інформацію про автора оригінального твору, якщо таке зазначення» [12, с. 484]. Згода автора оригінального твору у переважній більшості випадків надається ним особисто.

Право на ім'я і право авторства на похідний твір мають той самий зміст, що й права на оригінальні літературні твори. Автором похідного твору автором перекладу чи переробки може вважатися лише перекладач або переробник [13, с. 133].

У науковій літературі немає єдності серед думок науковців стосовно співвідношення понять «складений твір» та «складний твір» [14, с. 436]. Визначення особливостей таких об'єктів, умов їх створення, змісту прав інтелектуальної власності потребує додаткового аналізу.

В п. 15 ст. 8. З У «Про авторське право і суміжні права» згадується категорія «складе-

ний твір» [4], до яких закон відносить збірники, збірники наукових праць, енциклопедії тощо, проте визначення цього поняття не містить.

В юридичній літературі об'єкти авторського права відносять до складених творів, якщо вони є результатом творчої праці за упорядкуванням змісту, добором, координацією без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини [11, с. 54]. На думку Г. О. Ульянової, до об'єктів, що є складовими частинами складеного твору не обов'язково мають виступати об'єктами права інтелектуальної власності [14, с. 437]. Таким чином, акцентується увага, що правова охорона у складених творах поширюється саме на результат розташування, підбору творів, що і є результатом творчої праці автора.

Якщо складовими частинами складених творів є об'єкти авторського права, то їх автори, зберігають за собою право вільного використання творів, якщо інше не передбачено договором. Окрім цього, як слушно зауважує А. С. Штефан: «авторське право на складений твір не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів» [10, с. 22].

Щодо категорії «складний твір», вона не знайшла закріплення у національному законодавстві, однак в літературі виділення зазначеного виду творів є досить поширеним. Окремі автори до складних відносять ті об'єкти, які з одного погляду представляють єдине ціле (єдиний об'єкт), а з іншого — мають складний склад, який утворюється сукупністю різnorідних результатів інтелектуальної діяльності. Г. В. Ульянова вважає, що, складні твори складаються з різnorідних об'єктів права інтелектуальної власності, як правило без будь-якого зі своїх елементів втрачають цілісність та призначення, доволі часто передбачають створення об'єктів права інтелектуальної власності спеціально для включення у складний твір, а не підбір і розташування вже існуючих [14, с. 440]. До складних творів науковець відносить: телефільми, аудіовізуальні (кінофільми), музично-драматичні твори (опера, балет, музичний спектакль) [14, с. 437-438].

На думку О. В. Жилінкової складний твір — це твір, в якому: 1) поєднуються твори

двох, або більш галузей мистецтва (різnorідні об'єкти); 2) кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору; 3) кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; 4) частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення [15, с. 39].

Відрізняється від попередніх розуміння поняття «складних творів» В. А. Дозорцева, автор їх визначає як продукт різnorідної діяльності, що є результатом багатоетапного процесу, коли одні особи своєю творчою працею створюють елементи, які використовуються на іншому етапі вже іншими особами для комплексного об'єкта в цілому [16, с. 275]. Таким чином, на думку автора, об'єкти як є складовими складного твору не обов'язково повинні спеціально створюватися для включення до нього. Науковець виокремлює такі ознаки складних об'єктів: 1) складається з безлічі різnorідних об'єктів; 2) існує в цілому, без будь-якого з своїх складових елементів не існує; 3) його складові частини можуть використовуватися окремо [16, с. 72].

Найповніший перелік ознак складного твору як об'єкта авторського права зазначає Семенюк: 1) поєднує в собі твори двох або більше галузей мистецтва; 2) створення кожної з частин з метою створення цілісного твору, за творчим задумом (ідеєю); 3) жодна з частин твору не може бути важливішою по відношенню до інших; 4) кожна з частин твору може використовуватися як разом, так і окремо, тобто мати самостійне значення; 5) існують в цілому, без будь-якого складового елементу припиняють існувати; 6) цілісність стабільність об'єктивної форми; 7) особлива форма співпраці при створенні; 8) творче співробітництво має особистий характер; 9) здатність до відтворення; 10) синтетичний характер [17, с. 5].

Таким чином, поняття «складений» та «складний» твір є не тотожними. На відміну від складених, складні твори складаються з різnorідних об'єктів права інтелектуальної власності, як правило без будь-якого зі своїх елементів втрачають цілісність та призначення. Часто об'єкти права інтелектуальної власності спеціально створюються для включен-

ня у складний твір, а в складеному творі розташовуються, систематизуються вже існуючі.

Віднесення об'єкта авторського права до складного чи складеного має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення. У авторів творів, які є складовими частинами складеного твору, залишається право вільного використання їх творів на власний розсуд, якщо інше не передбачено договором. Що стосується складних творів, то якщо особа, яка організовує створення складного об'єкта, набуває права на твір, створений спеціально для включення до такого складного об'єкта, вважається що договір, який укладається з правовласником, є договором про відчуження майнових прав, якщо інше не встановлено за згодою сторін.

В законодавстві і в науковій літературі зустрічається поняття «службовий твір». Відповідно до ст. 1 З У «Про авторське права і суміжні права»: «службовий твір - твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків, відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем» [4]. В літературі виділяють такі ознаки службових творів: 1) основу його створення становлять трудові відносини між автором та іншою фізичною чи юридичною особою; 2) створення твору входить до службових обов'язків працівника; 3) твір створено в результаті виконання службових обов'язків [18, с. 36].

Відповідно до ст. 16 З У «Про авторське право та суміжні права» розподіл майнових прав на службовий твір визначається законом, якщо інше не передбачено договором між автором і роботодавцем [4]. Згідно з ч. 2 ст. 429 Ц К України: «майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено цим Кодексом або договором» [3].

Отже, закон надає перевагу договірному регулюванню правовідносин відносин між роботодавцем і автором, і лише у тому випадку, коли з певних причин зазначені суб'єкти не уклали договір, регулювання майнових прав здійснюється законом.

В сучасній науковій літературі сьогодні виділяють такий різновид творів як гетеронімні [20, с. 484]. Слово «гетеронімний» (від *hetero...* і грец. *ὄνομα* – ім'я) в перекладі означає різнорідність різноіменний. Під поняттям «гетеронімних творів» розуміють твори які публікуються під іменем особи яка не є їх справжнім автором [19, с. 123]. Правовідносини щодо створення гетеронімних творів не можуть бути зафіксовані, адже не можна передати те що є не передається. Право авторства належить до особистих немайнових прав інтелектуальної власності автора і є невідчужуваними (ч. 2 ст. 4 З У «Про авторське право та суміжні права» [4]. Кожна з сторін правовідносин пов'язаних із створенням гетеронімних творів залишається незахищеною і у випадку невиконання и неналежного виконання такого «неправомірного зобов'язання» не зможе захисти свої права. Створення гетеронімних творів залишається неврегульованим в сучасному законодавстві і потребує правової регламентації.

Висновки

За ступенем самостійності твору, їх поділяють на оригінальні і похідні.

Оригінальним вважається унікальність та абсолютно несхожий з усіма іншими твір. Похідним є твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні. Авторське право на такий твір виникає лише за умови умові дотримання прав автора оригінального твору.

Поняття «складений» та «складний» твір є не тотожними. Віднесення об'єкта авторського права до складного чи складеного має важливе теоретичне й практичне значення. У авторів творів, які є складовими частинами складеного твору, залишається право вільного використання їх творів на власний розсуд, якщо інше не передбачено договором. Що стосується складних творів, то якщо особа, яка організовує створення складного об'єкта, набуває права на твір, створений спеціально для включення до такого складного об'єкта, вважається що договір, який укладається з правовласником, є договором про відчуження майнових прав, якщо інше не встановлено за згодою сторін.

Службовим є твір - твір, створений автором у порядку виконання службових

обов'язків, відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем. Закон надає перевагу договірному регулюванню правовідносин відносин між роботодавцем і автором, і лише у тому випадку, коли з певних причин зазначені суб'єкти не уклали договір, регулювання майнових прав здійснюється законом. Під поняттям «гетеронімних творів» розуміють твори які публікуються під іменем особи яка не є їх справжнім автором. Створення гетеронімних творів залишається неврегульованим в сучасному законодавстві і потребує правової регламентації.

Література

1. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року.
3. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон. Кодекс від 16.01.2003р. N 435-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003. N 40-44, ст.356.
4. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. N 3792-XII, Відомості Верховної Ради України. 1993. № 3. ст. 64.
5. Право інтелектуальної власності України: Конспект лекцій / Авт. : В. М. Крижна, Н. Є. Яркіна.; За ред. В. І. Борисової. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. 112 с.
6. Майданик Л. Р. Поняття оригінальності твору в авторському праві: досвід ЄС, України та інших зарубіжних країн. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 10. С. 32-36.
7. Розгон О. В. «Мовчазні твори», або інший погляд на зміст творів як об'єктів авторського права. Форум Права, 2019. № 56(3). С. 69-76.
8. Кравчук П. Ф. Творчество как предназначение человека. Известия ЮЗГУ. Серия Экономика. Социология. Менеджмент. 2011. № 1. С. 130-131.
9. Кулініч О. О. Умови надання правової охорони творам та окремим їх елементам. Актуальні проблеми держави і права. 2011. № 1. Вип. 58. С. 441-449.
10. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.
11. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.
12. Ульянова Г. О. Порухення авторських прав під час створення похідних творів. Правове життя сучасної України: матер. Міжнар.наук.-практ. конф., присвячена ювілею академіка С. В. Ківалова, (16-17 травня 2014 р., м. Одеса) у 2 т. Т. 1 / відп. ред. В. М. Дрьомін. Одеса: Юричналітература, 2014. С. 483-485.
13. Ульянова Г. О. Недобросовісні методи реклами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.2008. С. 313-314.
14. Ульянова Г. О. Складні та складені твори як об'єкт правовідносин інтелектуальної власності. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58. С. 436-441. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_58_69
15. Жилинкова Е. «Сложное произведение» новый термин. Юридическая практика. 2008. № 36. С. 76- 83.
16. Дозорцев В. А. Право на фильм как сложное многослойное произведение. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи. М: Статут, 2003.416 с.
17. Семенюк О. С. Складні об'єкти права інтелектуальної власності. Автореф дис... канд. юрид. наук.12.00.03. Хмельницький 2021. 20 с.
18. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І. М. та ін. Київ : К.І.С., 2018. 424 с.
19. Словник іншомовних слів / за редакцією О. С. Мельничука. Київ : Українська радянська енциклопедія, 1974. 774 с.
20. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. 626 с.

SUMMARY

The classification of works as objects of copyright has been studied. It was found that according to the degree of independence of the work, they are divided into original and derivative. An original is a work that is unique and completely different from all others. A work is considered derivative if it is a creative adaptation of another, already existing work without harming its protection. Copyright for such a work arises only if the rights of the author of the original work are respected. The relationship between the concepts of "complex" and "complex" work is considered. It turned out that these categories are not identical. Composite works are objects of copyright provided that they are the result of creative work in the selection, coordination or arrangement of content without infringing the copyright of the works that are part of them. Unlike composite works, complex works consist of heterogeneous objects of intellectual property law, as a rule, without any of their elements, they lose their integrity and purpose. Often, objects of intellectual property law are specially created for inclusion in a complex work, and already existing ones are located and systematized in the complex work. Attribution of the object of copyright to a composed work has important not only theoretical, but also practical significance. The authors of works that are constituent parts of a composite work retain the

right to freely use them at their own discretion, unless otherwise stipulated by the contract.

As for complex works, if the person who organizes the creation of a complex object acquires the right to a work created specifically for inclusion in such a complex object of copyright, it is considered that the contract concluded with the right holder is a contract on alienation of property rights, unless otherwise established by agreement of the parties. An official work is a work created by the author in the course of performing official duties, in accordance with the official task or employment contract (contract) between him and the employer. The law gives priority to the contractual regulation of the relationship between the employer and the author, and only in the case when, for certain reasons, the specified subjects did not conclude a contract, the regulation of property rights is carried out by law. The concept of "heteronymous works" means works that are published under the name of a person who is not their real author. The creation of heteronymous works remains unregulated in modern legislation and requires legal regulation.

Keywords: intellectual property, work, author of the work, objects of copyright, legal protection, original works, derivative works, composite work, complex work, official work, heteronymous work, violation of the author's rights.